

Andrzej Miś

"Estetyka Romana Ingardena", Anita
Szczepańska, Warszawa 1989 :
[recenzja]

Sztuka i Filozofia 3, 258-259

1990

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

łem pracy tekstualnej», a w konsekwencji — zgodnie z intuicją Valéry'ego — «szczególnym gatunkiem literackim» (s. 63).

Specyfiki tekstu filozoficznego dotyczy również artykuł Krzysztofa Matuszewskiego *Nietzsche — doktryna i los*. Autor twierdzi, że o swoistości dzieła Nietzschego stanowi niemożność ujęcia owego dzieła „w oderwaniu od życia autora” (s. 71). Teza ta miałaby zapewne zastosowanie i do innych filozofów. Jej przyjęcie oznacza, że dla badacza filozofii ważny staje się nie tyle kontekst uzasadniania, co kontekst odkrycia, czyli że teorie filozoficzne przestają być oceniane w kategoriach prawdy i fałszu, lecz — całkiem jak dzieła literackie — według kryteriów koherencji, elegancji, szczerości, sugestywności itd.

Również Jan Karłowski w krótkim szkicu *O marzeniu filozoficznym* usiłuje zburzyć tradycyjne wyobrażenia o tekstach filozoficznych jako bezinteresownych opisach bytu. Przynajmniej do twórczości Marksa i Nietzschego wyobrażenia takie nie przylegają — u obu tych myślicieli teoria wyrasta z określonego projektu „stanu idealnego”, z pewnego (przypomnijmy sobie tytuł) marzenia filozoficznego.

Zaprezentowane artykuły to tylko część materiałów zawartych w tej skromnie wydanej, ale interesującej książce. Inni autorzy piszą — w związku z twórczością Nietzschego oczywiście — o problemie fałszywej świadomości (Krystyna Górniak-Kocikowska i Jerzy Bokłazec), o idei wiecznego powrotu (Paweł Pieniążek), o nietzschonizmie Piłsudskiego (Eugeniusz Szumakowicz), o recepcji filozofii Nietzschego w Polsce w okresie 1918—1939 (Leszek Kusak), o faszystowskiej recepcji Nietzschego (Władysław Kaniowski), o konsekwencjach światopoglądowych i politycznych myśli Nietzschego (Walter Jopke), o współczesnych sporach o filozofię Nietzschego (Heinz Malorny), o oddziaływaniach filozofii Nietzschego na socjologię kultury i historię (Richard Braü) i krytyce filozofii Nietzschego przeprowadzonej przez Hansa Günthera (Eckhard Schulz).

Andrzej Miś

Anita Szczepańska: *Estetyka Romana Ingardena*. Państwowe Wydawnictwo Naukowe. Warszawa 1989, 265 s.

Autorka książki stwierdza we wstępie: „Myśl estetyczna Romana Ingardena stawia go w rzędzie najwybitniejszych estetyków współczesnych: przerasta ona zdecydowanie swym znaczeniem, rangą filozoficzną, systematycznością, głębią i precyzją pozostałe koncepcje i dokonania teoretyczne polskiej estetyki między- i powojennej” (s. 7). Bierze się to stąd — czytamy dalej — że refleksja estetyczna Ingardena jest ściśle zespolona z szerszą problematyką filozoficzną podejmowaną przez tego myśliciela, że w sposób twórczy wykorzystał on swoiście

rozumianą metodę fenomenologiczną do analizy zjawisk artystycznych. Jest to sąd i historycznie i merytorycznie słuszny — a odnieść by go można nie tylko do Ingardena: wszystkie wielkie systemy estetyczne powstawały jako moment ogólnej refleksji filozoficznej.

Owo występujące w myśli Ingardena „wszechstronne i wielorakie nakładanie się i zazębianie problematyki estetycznej z ogólną refleksją filozoficzną” (s. 17) autorka ukazuje nie tylko we wstępie, który jest zatytułowany *Miejsce estetyki w filozoficznym dorobku Ingardena*, ale także w rozdziale pierwszym książki, zatytułowanym *Podstawowe pojęcia Ingardenowskiej ontologii — przedmiot intencjonalny i przedmioty ogólne (idee)*, oraz w następnych partiach książki, choć tam już — z natury rzeczy — rzadziej i mniej systematycznie. Kolejne rozdziały omawiają bowiem bezpośrednio już różne aspekty Ingardenowskiej estetyki. Oto ich tytuły, dobrze sygnalizujące podejmowaną problematykę: *Teoria dzieła sztuki*, *Budowa różnych typów dzieł sztuki*, *Przeżycie estetyczne*, *Problematyka konkretyzacji*, *Sądy i oceny estetyczne*, *Teoria wartości*, *Teoria języka*.

Jednak i w tych rozdziałach autorka często przypomina, że estetyka Ingardena budowana była jako część ogólnej teorii filozoficznej. Przedstawiając na przykład Ingardenowskie tezy dotyczące budowy dzieł sztuki pisze: „Jeżeli ujmować (...) cały rozwój myśli dwudziestowiecznej jako stopniowe przewycięzanie charakteryzującej wiek dziewiętnasty dychotomomii utrzymującej podział wszystkich zjawisk na bądź fizyczne, bądź psychiczne, odkrycie sfery pośredniej, niesprowadzalnej do żadnego z tych porządków, jest wielkim odkryciem fenomenologii i w ogromnym stopniu zasługą Ingardena” (s. 56—57). O ogólnofilozoficznym znaczeniu estetycznych tez Ingardena mowa jest też w zakończeniu, zatytułowanym *Estetyka Ingardena wobec aktualnych przemian teorii kultury*.

Taki sposób prowadzenia wykładu nie tylko uatrakcyjniła lekturę, ale czyni też tę książkę interesującą nie tylko dla czytelników zajmujących się problemami estetyki. Z drugiej strony ci ostatni znajdą tu przejrzystą, kompetentną i dociekliwą rekonstrukcję poglądów estetycznych Romana Ingardena.

Andrzej Miś